UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Perhe- ja yksilötekijöiden yhteys itsenäisesti asuvien nuorten taloudelliseen eriarvoisuuteen

Ranta, Mette; Raijas, Anu

2020
Nuorisotutkimusseura
http://hdl.handle.net/10138/338122
Ranta, M & Raijas, A 2020, 'Perhe- ja yksilötekijöiden yhteys itsenäisesti asuvien nuorten taloudelliseen eriarvoisuuteen', Nuorisotutkimus, Vuosikerta. 38, Nro 4, Sivut 37-51.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Perhe- ja yksilötekijöiden yhteys itsenäisesti asuvien nuorten taloudelliseen eriarvoisuuteen

Mette Ranta & Anu Raijas

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Suomessa nuoret itsenäistyvät eli muuttavat pois lapsuudenkodistaan kansainvälisesti tarkasteltuna varhain. Perhetausta ja nuorten nykyinen taloudellinen tilanne määrittelevät nuorten mahdollisuuksia selviytyä taloudellisesti itsenäisessä elämässään. Tarkastelemme itsenäisesti asuvien nuorten taloudellista tilannetta ja tarkemmin heidän kokemustaan tulojen riittävyydestä ja sitä selittäviä perhe- ja yksilötason tekijöitä, jotka eriarvoistavat nuoria taloudellisessa pärjäämisessä. Artikkelissa hyödynnetään vuoden 2015 Nuorisobarometrin aineistoa. Tutkimuksen kohteena ovat 18–29-vuotiaat itsenäisesti asuvat nuoret (N = 1 229). Kokemusta tulojen riittävyydestä analysoidaan nuorten lapsuudenkodin olosuhteilla ja yksilötason tekijöillä ristiintaulukoiden ja regressioanalyysilla. Tulojen riittävyys koettiin paremmaksi, jos nuori kävi palkkatyössä ja oli parisuhteessa. Iän myötä kokemus tulojen riittävyydestä heikkenee. Myös vanhempien taloudellinen tuki heikensi kokemusta tulojen riittävyydestä. Tämä saattaa kertoa siitä, että vanhemmilta saadaan tukea, jos tulojen riittävyys koetaan heikoksi. Lapsuudenkodin talousongelmat näyttäisivät heijastuvan nuoren talouteen kielteisesti. Nuoren subjektiivinen näkemys taloudellisesta tilanteestaan on tärkeä nuorten elämäntilanteiden vaihdellessa. Työllistyessään nuori kokee olevansa taloudellisesti itsenäinen. Tulojen riittävyyden heikentyminen vanhempien tuen myötä korostaa taloudellisen itsenäistymisen tärkeyttä nuorten keskuudessa.

Asiasanat: asuminen, itsenäistyminen, nuoret, tulot

Nuorten taloudellinen itsenäistyminen sisältää oppimista taloudelliseen päätöksentekoon ja vastuuseen. Nuoren on omaksuttava aikuisen rooli ja uusia taitoja oman arjen ja talouden hallintaan. Yksilön kykyä turvata oma toimeentulo pidetään merkkinä itsenäistymisestä, aikuistumisesta ja elämänhallinnasta (Lee & Mortimer 2009). Työllistymisellä ja siitä koituvalla hyvällä taloudellisella tilanteella nuori saa itsevarmuutta päätöksentekoon ja tukea hyvinvointiin (Cunnien & MartinRogers & Mortimer 2009).

Muotoutuvan tai orastavan aikuisuuden (*emerging adulthood*) kehitysteorian mukaan 18–25-vuotiaiden nuoruuden elämänvaihe on pidentynyt (Arnett 2000). Tämän monitieteisen tutkimusperinteen mukaan siirtymävaihetta nuoruudesta aikuisuuteen lykätään lähemmäksi 30. ikävuotta opiskelun pidentyessä ja työelämään siirtymisen myöhentyessä. Tässä siirtymävaiheessa on keskeistä taloudellinen riippumattomuus vanhemmista ja itsenäinen taloudellinen päätöksenteko (Lee & Mortimer 2009). Lapsuudenkodista pois muuttaminen ja itsenäistyminen ovat osa psykologista aikuistumisen kehitysvaihetta, jonka nuori käy tyypillisesti läpi 20–30-vuotiaana. Taloudellinen itsenäistyminen tapahtuu vähitellen ja siihen liittyy usein samanaikaisesti muitakin elämänmuutoksia. Nämä liittyvät esimerkiksi opintoihin, työelämäsiirtymään ja sosiaalisten suhteiden painopisteen muutokseen perheestä ystäviin ja parisuhteeseen (Arnett 2000; Ranta ym. 2012).

Suomessa nuorten aikuistumiseen liittyvä itsenäistymispyrkimys on ollut tärkein syy muuttaa pois lapsuudenkodista (Kilpeläinen & Kostiainen & Laakso 2015). Tosin nuoret itse ajattelevat, ettei kotoa pois muuttaminen tee nuoresta aikuista (Myllyniemi 2009). Suomalaisnuoret muuttavat kansainvälisesti tarkasteltuna varhain pois lapsuudenkodistaan (Mary 2012; Majamaa 2015; Ranta 2015). Tätä on selitetty muun muassa suomalaisten individualistisella perhemallilla, joka korostaa vastuunottamista osana aikuistumista (Salonen 2005). Nuoria kannustetaan itsenäistymään varhain ja sitä tuetaan sosiaalietuuksilla, kuten opinto- ja asumistuilla sekä työttömyysturvalla (Oinonen 2013).

Taloudellinen itsenäistyminen edellyttää talousosaamista, joka arjen tasolla tarkoittaa itsenäisen elämän vaatimien kulutusmenojen sovittamista käytettävissä oleviin epäsäännöllisiin ja pieniin tuloihin. Nuoret vasta harjoittelevat talousasioidensa itsenäistä hoitamista, ja heiltä saattaa puuttua taloudelliseen päätöksentekoon tarvittavat tiedot ja taidot. (Ranta & Salmela-Aro 2018.)

Nuoret itse kokevat itsenäistymiseen liittyvän taloudellisesti niukkojen resurssien kanssa kamppailemisen olevan osa aikuistumista (Myllyniemi & Suurpää 2009). Köyhyys, niin tulo- kuin siitä koituva kulutusköyhyys, on nuorilla kuitenkin usein ohimenevää ja pääosin elinvaiheköyhyyttä (Ylitalo 2009). Tosin esimerkiksi taloudelliset laskusuhdanteet vaikuttavat juuri taloudellisesti haavoittuvaisiin väestöryhmiin, kuten nuoriin, kaikkein eniten (Wilska 2001; Ranta 2015).

Anu Raijaksen (2016) tutkimus nuorten taloudellisesta hyvinvoinnista osoitti sen muodostuvan tulojen riittävyydestä, johon puolestaan vaikuttivat lapsuudenkodin vakaan taloudellisen tilanteen lisäksi omat palkkatulot, taloudellinen riippumattomuus ja arvio kotitalouden hyvästä toimeentulosta. Raijaksen tutkimuksessa taloudellisten resurssien lisäksi taloudellinen hyvinvointi muodostuu yksilöiden käyttäytymisestä sekä heidän subjektiivisesta näkemyksestään ja kokemuksestaan hallita omaa talouttaan. Tähän puolestaan vaikuttavat kuluttajien tiedot ja taidot, samoin kuin heidän taustansa. (ks. esim. Moen 1980.) Valdemar Kallunki (2016) on erottanut kolme tarkastelutasoa nuorten tulevaisuuden taloudellisessa pärjäämisessä.

Käsitys omista tulevaisuuden mahdollisuuksista muodostuu nykyisen elämäntilanteen ja aiempien kokemusten sekä omasta toimintaympäristöstä muodostetun tulevaisuuskuvan kokonaisuudesta. Sosiaalinen tausta toimii perustana tulevaisuuden luottamukselle. Elämänkulun valinnat vaikuttavat puolestaan nuoren nykyiseen kokemukseen pärjäämisestään. Niin nuoren henkilökohtaisilla ominaisuuksilla kuin vanhempien tai lähiympäristön tuottamilla ympäristötekijöillä on myös suuri merkitys. Kuva taloudellisesta pärjäämisestä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista tulee opinnoissa suoriutumisesta ja työssä menestymisestä, vaikka taloudelliset voimavarat saavutetaankin usein vasta myöhemmin. Kaikkein vahvimmin luottamukseen taloudellisesta pärjäämisestä tulevaisuudessa vaikuttaa usko omaan työllistymiseen.

Paitsi että nuoret saavat lapsuudenkodistaan erilaiset lähtökohdat aloittaa itsenäistä elämäänsä, myös heidän nykyinen elämäntilanteensa vaikuttaa olennaisesti heidän taloudelliseen tilanteeseensa. Suomessa nuorten aikuisten itsenäistymisen kehityskulku ja siirtymä aikuisuuteen pitää sisällään muotoutuvan aikuisuuden piirteitä. Yhtäältä suomalaisnuoret muuttavat omilleen aikaisin, mutta samalla taloudellinen riippuvuus lapsuudenperheestä voi olla voimakasta ja monia siirtymävaiheita kohti aikuisuutta lykätään myöhemmäksi. Lisäksi nuorten yhtäläisistä itsenäistymisen mahdollisuuksista huolimatta lapsuudenperheen taloudellisten lähtökohtien vaikutus on edelleen merkittävä niin vanhempien antaman konkreettisen taloudellisen tuen kuin heidän antamansa taloudellisen mallin muodossa. On tärkeää tutkimuksen avulla paneutua siihen, kuinka nuoret itse kokevat taloudellisen tilanteensa tässä kriittisessä elämänvaiheessa kohti aikuisuutta. Tutkimme artikkelissamme itsenäisesti asuvien nuorten taloudellista tilannetta ja tarkemmin heidän kokemustaan tulojen riittävyydestä. Miten yhtäältä nuoren perhetausta ja toisaalta hänen yksilölliset tekijänsä vaikuttavat tähän kokemukseen? Seuraavaksi käsittelemme aikaisempia tutkimuksia perhetaustan ja nuoren yksilötason tekijöiden vaikutuksesta taloudelliseen tilanteeseen. Tätä seuraa käytetyn Nuorisobarometri 2015 -tutkimusaineiston esittely sekä tutkimustulosten raportointi.

Perhetaustan vaikutus nuorten taloudelliseen tilanteeseen

Elämänkulun tutkimusperinne korostaa perheen sosioekonomisen taustan vaikutuksia lasten ja nuorten kehitykseen ja hyvinvointiin (Conger & Elder 1994). Vuorovaikutuksellisen mallin (*interactionist model*) mukaan lapsuudenperheen sosioekonominen tausta on yhteydessä nuorten aikuisiän sosioekonomiseen asemaan perheessä koetun ja vanhemmilta lapsille välittyneen taloudellisen paineen ja keskinäisten sosiaalisten suhteiden laadun heikentymisen myötä (Conger & Conger & Martin 2010). Elina Pekkarisen (2016) mukaan monet arjen- ja elämänhallinnan ongelmat – kuten liiallinen alkoholinkäyttö, mielenterveysongelmat, pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet ja vakavat ristiriidat – ovat usein ylisukupolvisia eli lapsuudenperheen ongelmat toistuvat lasten omissa perheissä aikuisina. Myös Teemu Vauhkonen, Johanna Kallio ja Jari Erola (2017a) ovat osoittaneet taloudellista huono-osaisuutta ennustavien ominaisuuksien ylisukupolvisen välittymisen: vanhempien työttömyys ennustaa lasten työttömyyttä ja vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotuella on selkeä yhteys lasten toimeentulotuen asiakkuuteen aikuisina. Lisäksi vanhempien kasautuneen huono-osaisuuden ja erityisesti toimeentulotukiasiakkuuden todettiin olevan voimakkaasti yhteydessä lasten aikuisuuden huono-osaisuuteen (Vauhkonen ym. 2017b). Vaikka Suomessa lapsiperheköyhyys on kan-

sainvälisesti vertailtuna alhaista, on sosiaalisen eriarvioisuuden ja lapsiperheköyhyyden viimeaikainen nousu hälyttävää. Eriarvoisuus ei ole vain köyhyyttä, vaan se myös jakaa lapset ja nuoret osallisuuden suhteen (Paju 2017). Perheen taloudellinen tilanne välittyy eri tavoin lasten maailmaan. Aiemmat tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet lapsiperheköyhyyden ja taloudellisten vaikeuksien yhteyden nuorten kokemuksiin kiusaamisesta, syrjinnästä ja yksinäisyydestä (Tippett & Wolke 2014; Côté-Lussier ym. 2015).

Nuoren sosiaalinen ympäristö vaikuttaa merkittävästi käyttäytymismallien ja tiedon omaksumiseen (Martin & Oliva 2001). Kehitysteorioiden klassikkoihin kuuluvan Albert Banduran (2001) sosiaalisen oppimisen teorian mukaan oppiminen tapahtuu sosiaalista ympäristöä eli lapsuudenperheessä tapahtuvaa käytöstä havainnoimalla ja niiden seurauksista oppimalla. Siirtymässä aikuisuuteen kodilla ja erityisesti perheen sosioekonomisella taustalla on tärkeä rooli taloustaitojen opettamisessa nuorille, samoin kuin taloudenhallinnan ja taloudellisen käyttäytymisen mallin tarjoajana. Perhe muodostaa taloudellisen sosiaalistumisen (*financial socialization*) perustan (Peura-Kapanen 2014; Grohmann & Kouwenberg & Menkhoff 2015). Lapsuudenkoti vaikuttaa myös taloudellisten asenteiden ja käyttäytymisen muotoutumiseen (Anderson & Nevitte 2006; Webley & Nyhus 2006). Lapset omaksuvat vanhempien taloudellista käyttäytymistä havainnoimalla ja osallistumalla (Webley & Nyhus 2006; Shim ym. 2010). Paul Webley ja Ellen K. Nyhus (2013) ovat todenneet, että pienituloisissa perheissä lapset pääsevät muita harvemmin tekemisiin pankkien ja rahankäytön kanssa, mikä heikentää heillä talousasioiden omaksumista. Myös Sigrid Luhrin (2018) tutkimuksessa keskiluokkaan kuuluvat vanhemmat opettivat taloustaitoja aktiivisesti lapsilleen, kun taas työväentaustaiset vanhemmat kokivat, että heidän valmiutensa opettaa taloustaitoja olivat heikot ja he olivat pikemminkin taipuvaisia suojelemaan lapsiaan talousasioilta. Tämän seurauksena keskiluokkaiset nuoret toimivat sujuvasti talousasioidensa parissa, kun taas työväenluokkaiset nuoret kokivat epävarmuutta heille annettujen puutteellisten ja usein myös ristiriitaisten talouteen liittyvien tietojen kanssa. Suomalaisen tutkimuksen mukaan (Raijas & Wilska 2007, 2008; Wilska 2008) nuoret kokevat saavansa vanhemmiltaan varsin hyvin käytännön opastusta raha-asioissa.

Nuorilla on kuitenkin eriarvoiset lähtökohdat tulevaisuuden taloudellisessa valmistautumisessa, sillä kotien valmiudet oman talouden hoitoon opastamisessa vaihtelevat merkittävästi (Allen & Oliva 2001; Raijas 2012; Peura-Kapanen 2014; Lehtonen 2017). Perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa paitsi nuoren talousosaamiseen myös nuorten taloudelliseen käyttäytymiseen, kuten budjetoimiseen tai säästämiseen (OECD 2014). Perheen korkea tulotaso voi tosin aiheuttaa nuorilla myös ongelmallista taloudellista käyttäytymistä verrattuna alhaisen tai keskitason tulotason perheisiin, joissa säästämisen ja harkitsevan kulutuksen eetos on vahvasti läsnä arjessa (Nano & Llukani 2015). Vanhempien asettama taloudellisen käyttäytymisen malli voi siten vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti. Objektiivisillakin mittareilla katsottuna lapsuudenkodin tausta voi vaikuttaa niin, että velkaantuneiden nuorten suhteellinen osuus on korkea sosiaalisesti heikoista oloista tulevilla (Sistonen 2017).

Vanhemmat toimivat usein taloudellisina puskureina nuoren taloudellisen itsenäistymisen elämänvaiheessa (Peura-Kapanen 2014). Toisaalta on esitetty, että vanhempien taloudellinen tuki tuottaa taloudellista eriarvoisuutta (Kortteinen & Elovainio 2012; Peltola 2016). Tiina Kuparin (2011) tutkimus toi esiin vanhempien taloudellisen tuen merkityksen nuorten taloudessa. Noin puolet

nuorista sai taloudellista tukea asumiseensa vanhemmiltaan, eniten sitä saivat pienituloiset ja opiskelijat. Vanhempien taloudelliseen tukeen liittyy kiinnostava ristiriita. Nuoret haluavat yhä enenevässä määrin vastata itse taloudestaan siitä huolimatta, että suuri osa pyytää ja vastaanottaa vanhemmiltaan taloudellista tukea, erityisesti nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvat nuoret sekä opiskelijat. Nuoret myös kertovat olevansa vähemmän tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, jos he ovat pyytäneet tukea vanhemmiltaan. (Myllyniemi 2016; Peltola 2016.) Nuoren taloudellinen riippuvuus omista vanhemmista voi olla muille tai itselle merkki siitä, ettei nuori ole vielä yhteiskunnan täysivaltainen jäsen (Peltola 2016). Tosiasiassa tasapainoilu vanhempiin tukeutumisen ja samalla omien itsenäistymispyrkimysten korostamisen välillä on hyvin yleistä 18–30-vuotiaiden keskuudessa (Lehtinen & Leskinen 2005).

Tutkimus osoittaa lapsuudenkodin taloudellisilla olosuhteilla olevan siis laaja-alaisesti vaikutusta nuorten itsenäisen elämän muotoutumiseen.

Yksilötekijöiden vaikutus nuorten taloudelliseen tilanteeseen

Raha-asiat ovat perinteisesti olleet hyvin sukupuolittuneita. Panu Kalmin ja Olli-Pekka Ruuskasen (2016) taloudellisen lukutaidon tutkimuksessa ilmeni, että naisilla oli miehiä enemmän aukkoja taloudellisessa tietämyksessä, mutta taloudellisessa käyttäytymisessä[1] naisilla oli miehiä vähemmän ongelmia. Nuorten osalta nuoret miehet kokevan hallitsevansa talousasioita naisia paremmin (Puttonen 2017). Tosiasiassa niin nuorilla miehillä kuin naisillakin esiintyy keskimääräistä useammin ongelmia taloudellisessa käyttäytymisessä elämänkokemuksen puuttuessa (Kalmi & Ruuskanen 2016).

Nuorten elämäntilanteet ja sitä myötä tulotaso ja -lähteet vaihtelevat suuresti. Lisäksi taloudelliset laskusuhdanteet vaikuttavat nuorten taloudelliseen asemaan nuorisotyöttömyyden kasvun ja sosiaaliturvaleikkausten vuoksi (Wilska 2003; Autio & Paju 2005). Koko väestöllä on tulotaso keskimäärin heikon talouskehityksen aikoja lukuun ottamatta noussut, mutta alle 29-vuotiaiden kotitalouksien tulokehitys on jäänyt muista kotitalouksista jälkeen talouden laskusuhdanteiden seurauksena (Ylitalo 2009; Suomen virallinen tilasto 2018a). Taloudellisten ongelmien riski kasvaa taloudellisen itsenäistymisen koittaessa 20-vuotiaana ja riski on erityisen suuri 25. ikävuoden jälkeen (Asiakastieto 2019). Nuorten matala koulutus- ja tulotaso luovat riskin talousongelmien syntymiselle (Kalmi & Ruuskanen 2016). Toisaalta on todettu, että 15–30-vuotiaat ovat yleisesti ottaen vastuullisia rahankäytössään ja taloudellisten asioiden hoitamisessa. He myös näkevät usein oman taloutensa myönteisemmässä valossa kuin Suomen tai muiden talouden (Suomen virallinen tilasto 2020a).

Heikko yhteiskunnallinen taloudellinen tilanne on johtanut nuorten aikuisten kotitalouksien suhteellisen kulutusaseman heikentymiseen. Tällä viitataan nuorten aikuisten kotitalouksien kulutusmenoihin suhteessa kaikkien kotitalouksien keskimääräisiin kulutusmenoihin (Ylitalo 2009). Taloudellinen liikkumavara on pienituloisuudesta johtuen vähäinen ja suhteellisesti suuri osa tuloista kuluu välttämättömyysmenoihin, kuten asumiseen ja ruokaan (Suomen virallinen tilasto 2018b). Tiukasta taloudesta kertoo myös se, että vuonna 2015 jopa 41 prosenttia 18–24-vuotiaista ja 38 prosenttia 25–34-vuotiaista ilmoitti, ettei selviäsi yllättävästä menosta. Koko väestössä näin oli 29 prosentilla (Suomen virallinen tilasto 2020b).

Suomalaisnuoret muuttavat varsin varhain lapsuudenkodistaan, mikä voi myös olla riski taloudelliselle pärjäämiselle. Esimerkiksi Timo Kauppinen ym. (2014) ovat havainneet tämän kasvattavan köyhyysriskiä sekä Atte Oksanen ym. (2017) ovat todenneet varhaisen muuton lisäävän myös velkaongelmia. Maantieteelliset erot Suomessa korostavat pääkaupunkiseudun asumisen kalleutta ja työssäkäynti on yleistä korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa (Saari 2015). Vuonna 2014 Suomessa yleisin muuttoikä oli 18–20 vuotta, sillä tuon ikäisistä kaksi kolmesta oli muuttanut omilleen. Naiset muuttavat omilleen miehiä aikaisemmin. Vuonna 2014 lapsuudenkodissaan asui 18–29-vuotiaista 18 prosenttia. (Kilpeläinen ym. 2015.)

Nuoret muuttavat lapsuudenkodista useimmiten yksin asumaan, vaikka avoliitossa asuminen onkin yleistynyt. Vuonna 2015 useampi kuin joka neljäs 20–29-vuotiaista asui yksin (Suomen virallinen tilasto 2020c). Yksinasumisen kustannukset ovat aina kimppa-asumista suhteellisesti korkeammat, mikä vaikuttaa suoraan taloudelliseen tilanteeseen. Taulukosta 1 nähdään, että nuorilla yhden hengen talouksilla jää muita kotitalouksia harvemmin rahaa säästöön ja yllättävistä menoista on vaikeampaa selvitä.

Lapsuudenkodin lisäksi nuoren itsenäisen elämän alkuvaiheita määrittelevät siis hänen elinolosuhteensa ja erityisesti työmarkkina-asema. Varhainen muutto lapsuudenkodista on keskeinen riskitekijä taloudelle, ja siihen voi usein liittyä muitakin taloudellista tilannetta heikentäviä elämäntilanteita.

Nuorisobarometri tutkimusaineistona ja käytetyt menetelmät

Tässä tutkimuksessa analysoidaan vuoden 2015 Nuorisobarometrin aineistoa (N = 1 894). Nuorisobarometri on vuosittain tehtävä kysely manner-Suomessa asuville 15–29-vuotiaille nuorille. Tutkimusaineisto kerätään suomeksi ja ruotsiksi puhelinhaastatteluilla. Vuoden 2015 aineiston haastattelut toteutettiin joulukuun 2014 ja helmikuun 2015 välillä. Haastatteluja varten kerätään 15–29-vuotiaista satunnaisotannalla näyte väestötietojärjestelmästä. Aineisto kiintiöidään sukupuolen, ikäryhmien (15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaat), suuralueen ja äidinkielen mukaan niin, että se vastaa näiden muuttujien osuuksia perusjoukossa. Tästä huolimatta tutkimusaineisto on valikoinut, sillä haastateltavien rekrytointi on haastavaa. Vuonna 2015 nuorista 6 582 kieltäytyi osallistumasta haastatteluihin. (Myllyniemi 2016.)

Nuorisobarometri sisältää vuosittain toistuvia sekä muuttuvia teemoja. Vuoden 2015 Nuorisobarometrin teemana oli arjenhallinta, jota lähestyttiin taloudellisesta, sosiaalisesta ja käytännön arjen sujumisen näkökulmista. Lisäksi tarkasteltiin lapsuudenkodin vaikutusta käytännön arjessa selviytymiseen. Arjen talouden hallintaa kartoitettiin kysymyksillä talousosaamisesta ja elämäntavoista sekä konkreettisesti muun muassa tulojen ja menojen tasapainottamisesta, laskujen maksamiskäytännöistä tai veroilmoituksen tekemisestä. (Mt.)

Taulukko 1. Kotitalouksien säästökyky ja yllättävistä menoista selviäminen vuonna 2015, % kotitalouksista (Suomen virallinen tilasto 2020b)

	Kaikki kotitaloudet	Yhden hengen taloudet, alle 35 vuotta	Lapsettomat parit, alle 35 vuotta
Rahaa jää säästöön	56	49	70
Selviää yllättävistä menoista	68	44	69

Tämän tutkimuksen kohteena ovat 18–29-vuotiaat itsenäisesti asuvat nuoret (N = 1 229), jotka rajattiin koko aineistosta. Tutkimus eroaa samaan Nuorisobarometriin pohjautuvasta artikkelista (Raijas 2016) aineiston rajauksen ja tutkimuskysymyksen osalta. Tässä artikkelissa tutkitaan itsenäisesti asuvia nuoria, jotka pääsääntöisesti vastaavat itse taloudestaan, joten odotettavissa olevat tulokset ovat erilaiset.

Tutkimuksessa käytetyt muuttujat ja niiden jakaumat esitellään liitteessä 1. Naisia ja miehiä oli aineistossa suurin piirtein yhtä paljon: 51 prosenttia vastaajista on naisia ja 49 prosenttia miehiä. Vastaajien keski-ikä oli 24,5 vuotta ja mediaani 25 vuotta. Vastaajajoukosta yli puolella (57 prosentilla) oli ylioppilastutkinto. Ammatillinen perustutkinto oli varsin yleinen: se oli 39 prosentilla vastanneista. Sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistotutkintojen osuudet olivat 13 prosenttia. Vastaajilta kysyttiin kaikkia loppuun suoritettuja tutkintoja eli heillä voi olla niitä useampia. Siksi muodostimme malliin kaksi erillistä muuttujaa koulutuksesta: toinen ammatillisesta perustutkinnosta (1=on ammatillinen perustutkinto, 0=ei ole ammatillista perustutkintoa) ja toinen yliopistotutkinnosta (1=on yliopistotutkinto, 0=ei ole yliopistotutkintoa). Naiset olivat miehiä korkeammin koulutetumpia ($p<0.01$).

Vastaajat muuttivat lapsuudenkodistaan pois keskimäärin 19-vuotiaina (26 prosenttia vastaajista). 20-vuotiaana 85 prosenttia vastaajista oli jo muuttanut lapsuudenkodistaan. Aineistossa naiset olivat muuttaneet miehiä keskimäärin noin vuotta aikaisemmin pois lapsuudenkodistaan.

Vastaajat asuivat pääsääntöisesti joko lapsettomassa parisuhteessa tai yksin. Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero näissä ryhmissä: naiset olivat miehiä useammin parisuhteessa ja miehet puolestaan asuivat naisia useammin yksin. Soluasunnossa tai kämppiksen kanssa asuminen oli yleisintä nuorimmilla ja iän myötä perustetaan perheitä ($p<0.001$).

Vastaajat olivat pääasialliselta toiminnaltaan joko palkkatyössä tai yrittäjiä (45 prosenttia vastaajista) tai opiskelijoita (39 prosenttia vastaajista). Työttömiä oli vajaa kymmenesosa, miehiä hieman naisia enemmän. Naiset olivat miehiä useammin opiskelijoita ja äitiys- tai vanhempainvapaalla. Miehillä puolestaan korostui palkkatyössä oleminen. ($p<0.001$.)

Nuorten tulot koostuivat palkkatulojen lisäksi opintotuesta eli opintorahasta tai sen asumislisästä tai opintolainasta ja vanhempien antamasta rahallisesta tuesta. Yli puolella, 54 prosentilla, palkkatulot olivat pääasiallinen tulonlähde. Miehillä oli naisia yleisemmin palkkatuloja, koska he olivat naisia useammin työmarkkinoilla. Palkkatulojen osuus kasvaa iän myötä työssäkäynnin yleistyessä. Palkkatulojen jälkeen pääasiallisena tulonlähteenä tulivat opintotuet (opintoraha tai -laina), jota sai 27 prosentia vastaajista. Pääasiassa muilla tulonsiirroilla eli 14 prosenttia vastaajista. Sukupuolittain tarkasteltuna huomataan, että naisilla oli miehiä enemmän opintotukia ja tulonsiirtoja. Tämä johtui naisten edellä todetusta elämäntilanteesta. ($p<0.001$.)

Yli puolet, 58 prosenttia vastaajista, arvioi kotitaloutensa keskituloiseksi. Kotitaloutensa rikkaaksi tai hyvin toimeentulevaksi arvioi viidennes vastaajista ja saman verran heikosti toimeentulevaksi tai köyhäksi. Miehet kokivat kotitaloutensa paremmin toimeentulevaksi kuin naiset ($p<0.01$). Pääasiallisen toiminnan mukaan tarkasteltuna parhaimmaksi toimeentulonsa kokivat yrittäjät, huonoimmaksi työttömät ($p<0.001$).

Nuoren itsenäinen asuminen ei välttämättä tarkoita taloudellista itsenäisyyttä. Vastaajista 57 prosenttia ilmoitti vanhempien tukeneen heitä taloudellisesti viimeisen puolen vuoden aikana. Vanhemmiltaan talou-

dellista tukea saivat merkitsevästi enemmän naiset ($p<0.01$), nuoremmat sekä opiskelijat ja työttömät ($p<0.001$).

Vastaajien nuoruuden ja lapsuudenkodin olosuhteisiin liittyviä muuttujia otimme malliin mukaan kaksi: kiusatuksi tuleminen ja perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluiässä. Lähes kolmasosa ilmoitti tulleen kiusatuksi ja 22 prosentilla oli perheessä pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia. Lapsuudenkodin taloudellisten ongelmien voi ajatella heijastuvan kokemukseen tämänhetkisestä toimeentulosta, sillä perheessään taloudellisia vaikeuksia kokeneet pitävät tämänhetkistä kotitalouttaan heikommin toimeentulevana kuin vaikeuksia kokemattomat ($p<0.001$).

Tutkimusaineistoa kuvaillaan frekvenssijakaumilla ja ristiintaulukoilla sekä analysoidaan tarkemmin logistisella regressioanalyysilla. Logistinen regressioanalyysi ennustaa todennäköisyyttä, jolla tarkasteltava ilmiö tapahtuu tai pätee. Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja voi saada vain kaksi arvoa. Analyysin tulokset kertovat, vaikuttavatko selittävät muuttujat jonkun ilmiön todennäköisyyteen ja kuinka suuri vaikutus on.

Tutkimme mallillamme sitä, mitkä tekijät nuorilla vaikuttavat menojen kattamisen helppouden todennäköisyyteen eli kokemukseen tulojen riittävyydestä. Mallissamme selitettävä muuttuja oli siis menojen kattamisen helppous, johon yhdistimme vastauskategoriat *melko helppoa, helppoa* ja *hyvin helppoa*. Tämä sai mallissamme arvon 1 ja muut vastausvaihtoehdot (*melko hankalaa, hankalaa ja erittäin hankalaa*) yhdistettynä arvon 0.

Tulojen riittävyyden kokemusta selittävät tekijät

Seuraavaksi haimme logistisen regressioanalyysin avulla perhe- ja yksilötason tekijöiden yhteyksiä vastaajien kokemuksille tulojen riittävyydestä (ks. myös liite 1).

Taulukossa 2 esitetty Nagelkerke R^2 osoittaa, että mallin selittävät muuttujat selittävät 31 prosenttia tulojen riittävyyden vaihtelusta. Mallin testi (*Omnibus Tests of Model Coefficients)* osoittaa mallin olevan tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Tulojen riittävyyttä tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat ovat hyvin ymmärrettäviä ja luonnollisia. Negatiivinen regressiokerroin osoittaa lapsuudenkodin pitkäaikaisten taloudellisten vaikeuksien heikentävän todennäköisyyttä tulojen riittävyydestä. Lapsuudenkodin taloudelliset ongelmat siis heikentävät nuoren kokemusta taloudellisesta pärjäämisestä. Vanhempien taloudellinen tuki vähentää nuorilla kokemisen todennäköisyyttä tulojen riittävyydestä. Tässä kohtaa voidaan miettiä sitä, joutuuko nuori tukeutumaan vanhempien apuun siksi, että tulot eivät riitä vai hämärtyykö nuoren oman talouden hallinnan kokemus vanhempien avun myötä.

Ikä-muuttujan negatiivinen regressiokerroin osoittaa, että vanhemmat vastaajat kokevat nuoria todennäköisemmin tulojen riittävyyden heikoksi. Tämä johtunee siitä, että iän myötä kulutustarpeet ja menot nousevat ja siksi tulojen riittävyys tuottaa haasteita. Sukupuoli, koulutustaso, kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluiässä ja lapsuudenkodista poismuuttamisikä eivät olleet mallissa tilastollisesti merkitseviä selittäviä tekijöitä. Yksinasuviin verrattuna yhdessä asuminen parantaa todennäköisyyttä kokea tulojen riittävän helposti.

Palkkatyössä tai yrittäjänä toimivat nuoret kokevat tulojen riittävyyden parhaimmaksi, kun heitä verrataan opiskelijoihin. Palkkatyö tuo luottamusta taloudelliseen selviytymiseen. Tulojen riittävyys koetaan myös sitä parempana, mitä paremmaksi nuori arvioi oman kotitaloutensa toimeentulon. Tämän osoittaa mallissa regressiokertoimen negatiivinen

Taulukko 2 Menojen helppoa kattamista tuloilla selittävät tekijät (N = 1 229)

Selittävät muuttujaryhmät	Selittävät muuttujat	B
Perhetason tekijät		
Perhetaustan selittävät tekijät	Perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluiässä (kyllä=1, ei =0)	-,592 **
	Vanhempien taloudellinen tuki (kyllä=1, ei =0)	-,818 ***
Yksilötason tekijät		
Demografiset taustatekijät	(ref. Nainen) Mies	 ,137
	Ikä	-,063 *
	Ammatillinen perustutkinto (on=1, ei ole =0)	,043
	Yliopistotutkinto (on=1, ei ole=0)	,228
Henkilökohtaiset tekijät	Kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluiässä (kyllä=1, ei =0)	,218
	Lapsuudenkodista poismuuttamisikä	,052
	(ref. Asuu yksin tai soluasunnossa/kämppiksen kanssa) Avio- tai avoliitossa, lapseton Avio- tai avoliitossa, lapsia tai yksinhuoltaja Muu	 ,645 *** -,193 ,218
Toimeentuloon liittyvät tekijät	(ref. Opiskelija) Palkkatyössä tai yrittäjä Työtön Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai -kokeilussa	 ,808 ** ,082 1,003 -,651
	(ref. Säännöllinen palkkatyö, tilapäistyö, oma yritys, freelancer-tulot, pääomatulot) Opintoraha tai sen asumislisä tai opintolaina Tulonsiirrot Muu	 -,399 -,380 -,314
	Arvio kotitalouden toimeentulosta (varakas 1,..., köyhä 5)	-,971 ***
	Vakio	4,924 ***
	Nagelkerke R^2	,312

*** p <0.001; **p < 0.01; *p < 0.05

etumerkki. Kun nuorella on varmuus oman taloutensa toimeentulosta, voi hän olla varma tulojensa riittävyydestä.

Palkkatyön suuri merkitys

Selvitimme tutkimuksessamme itsenäisesti asuvien 18–29-vuotiaiden nuorten kokemusta tulojen riittävyydestä ja sitä selittäviä tekijöitä. Tulojen riittävyys kuvaa nuoren arvioita omasta kyvystään hallita talouttaan, mihin liittyy taloudellisten resurssien lisäksi keskeisesti myös nuoren taloudellinen osaaminen (Ranta & Salmela-Aro 2018). Objektiiviset olosuhteet kuvaavat nuoren elämän taloudellisia reunaehtoja, mutta subjektiivinen näkemys taloudellisesta tilanteesta on tärkeä

ja mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska nuorten elämäntilanteet ja kulutustarpeet vaihtelevat merkittävästi (Ranta 2015). Lisäksi nuorten lähtökohdat taloudellisessa itsenäistymisessä vaihtelevat suuresti. Valitsimme nuorten taloudellista tilannetta eriarvioistavien tekijöiden tarkasteluun nuoren lapsuuteen ja tämänhetkiseen elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä. Käytimme tutkimuksessamme Nuorisobarometri 2015 -kyselytutkimusaineistoa.

Nuorten siirtymä aikuisuuteen sisältää useita samanaikaisia muutoksia, jotka liittyvät paitsi koulutukseen ja työelämään myös asumistilanteeseen ja sosiaalisiin suhteisiin kuten parisuhteeseen ja perheen perustamiseen (Arnett 2000). Taloudellinen itsenäistyminen liittyy näihin muutoksiin keskeisesti (Ranta 2015; Lee & Mortimer 2019). Tutkimuksemme tulokset osoittavat nuorten pärjäävän taloudellisesti paremmin, jos he ovat menestyneet näissä nuoruuden siirtymävaiheissa. Työllistyminen, parisuhde ja taloudellinen riippumattomuus vanhemmista parantavat nuorten kokemusta tulojen riittävyydestä.

Analyysimme osoittavat, että tulojen riittävyys koetaan sitä parempana, mitä paremmaksi nuori arvioi oman kotitaloutensa taloudellisen tilanteen ja jos nuori on palkkatyössä opiskelun sijaan. Työllisyys siis parantaa näkemystä taloudellisesta pärjäämisestä (vrt. Kallunki 2016) ja oletettavasti sen varmuudella on suuri merkitys niin nuoren arjen taloudessa kuin myös esimerkiksi tulevaisuuden taloudellisissa sijoituksissa. Työllisyyden myötä nuori voi kokea olevansa taloudellisesti itsenäinen ja riippumaton vanhemmistaan. Merkkinä taloudellisen itsenäisyyden arvostamisesta ja pärjäämisen eetoksesta vanhempien taloudellinen tuki heikentää näkemystä tulojen riittävyydestä. Tutkimus tukee aiemman tutkimuksen tuloksia nuorten tyytymättömyydestä taloudelliseen tilanteeseensa, jos he ovat pyytäneet apua vanhemmiltaan (Myllyniemi 2016; Peltola 2016). Tutkimuksessamme kokemus tulojen riittävyydestä heikkenee iän myötä: usein perhemuoto muuttuu ja kulutustarpeet suurenevat. Jos tulot eivät muutu samassa suhteessa, lisää se riskiä taloudellisessa selviytymisessä (Asiakastieto 2019).

Parisuhde ja yhdessä asuminen näyttävät parantavan nuorten taloudellista tilannetta, kuten aiemminkin on todettu (Suomen virallinen tilasto 2020b). Yhdessä asuminen laskee suhteellisia asumiskustannuksia ja tukee muutenkin nuorten hyvinvointia (Mernitz & Dush 2016). Aiempi tutkimus on osoittanut nuorten taloudessa vaihtelua sukupuolten välillä ja eri koulutustasoilla (esim. Kalmi & Ruuskanen 2016), mutta tutkimuksemme ei vahvista tätä tulosta. Myöskään varhainen muutto lapsuudenkodista ei näyttäydy tutkimuksessamme riskinä taloudelle (Kauppinen ym. 2014; Ranta 2015). Tämä on mielenkiintoinen tulos ja poikkeaa esimerkiksi Oksanen ym. (2017) rekisteriaineiston tutkimuksen löydöksistä. Tämä saattaa johtua siitä, että tutkimusaineiston nuoret kokevat yleisesti menojen kattamisen kotitalouden tuloilla suhteellisen helpoksi.

Koska lapsuudenkodin taloudelliset ongelmat näyttävät heikentävän nuorten taloutta, tutkimuksemme tukee aiempien tutkimusten tuloksia perhetaustan vaikutuksesta taloudellisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen (ks. Anderson & Nevitte 2006; Webley & Nyhus 2006). Perheen taloudelliset ongelmat voivat estää lasten rahankäytön opettelua, mikä voi heikentää laajemminkin talousasioiden omaksumista (Webley & Nyhus 2013; Lehtonen 2017). Aiempi tutkimus (Pekkarinen 2016; Vauhkonen ym. 2017a, 2017b) on myös tuonut esille taloudellisten ongelmien ylisukupolvisuuden, joka on tärkeää tunnistaa. Lapsuudenperheen sosiaalistavat vaikutukset taloudenhallinnassa vaikuttavat pitkälle aikuisuuteen. Tätä näkökulmaa painottava tutkimus kiistatta korostaa vanhempien mal-

lin ja vuorovaikutuksen tärkeyttä lasten taloudelliselle käyttäytymiselle ja tietämykselle (Grohmann ym. 2015). Niin vanhempien kuin oppilaitosten tulisi osoittaa vastuuta ikäsidonnaisesta ja tehokkaasta taloudellisten taitojen opettamisesta (Allen & Oliva 2001).

Jos nuoret saavat kotoaan vaihtelevat eväät oman talouden hallintaan, on taloustaitojen opetus kaikilla opetustasoilla ensiarvoisen tärkeää talousongelmien ennaltaehkäisyssä, kuten tuore ammattikorkeakoulutusta koskeva blogikirjoitus painottaa (Peltola 2020). Tuoreet PISA 2018 -tulokset nostavat esiin erityisenä huolenaiheena perheen sosioekonomisen taustan vaikutuksen talousosaamiseen, mikä on Suomessa kansainvälisittäin vertailtuna korkealla tasolla (OECD 2020). Talousopetuksen avulla nuorten välisiä eroja talouden hallinnassa voidaan kaventaa. Tutkimuksemme tuloksia voi pitää yhteiskunnallisesti merkittävinä erityisesti tarkasteltaessa haastavien poikkeusolojen, kuten koronapandemian, seurauksia. Vanhempien työllisyystilanteella ja sen myötä tuloilla on vaikutusta koko perheeseen vanhemmista lapsiin välittyneen taloudellisen paineen myötä, kuten artikkelimme alussa toimme vuorovaikutuksellisen mallin avulla esiin (Conger ym. 2010). Perheen koettu taloudellinen ahdinko voi määritellä pitkäksikin aikaa lasten sosiaalisia suhteita ja korostaa kulutuksen sosiaalista painetta. Lisäksi taloudelliset laskusuhdanteet iskevät usein rajuimmin nuorten työllistymiseen ja sitä kautta tulojen laskuun. Nuorten asema talouden taantumissa on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka koronapandemiassa on realisoitunut työllistymisvaikeuksina. Näin ollen nuoren talous usein nähdään herkästi haavoittuvana, koska taloudellinen varautuminen esimerkiksi yllättäviin kriisitilanteisiin on vähäistä (Emmons & Noeth 2013; Lusardi, Hasler & Yakoboski 2020). Toimeentulo-ongelmat heijastuvat usein henkiseen jaksamiseen ja voivat aiheuttaa syrjäytymistä. Tuore kyselytutkimus (Ranta, Silinskas & Wilska 2020; Wilska ym. 2020) osoittaa erityisesti nuorten olevan huolissaan koronapandemian vaikutuksista henkiseen hyvinvointiin ja omaan taloudelliseen toimeentuloon. Toisaalta nuoret kykenevät sopeutumaan vallitseviin olosuhteisiin esimerkiksi siirtymällä joustavasti elämäntilanteesta toiseen (Blossfeld ym. 2005). Lapsuudenkodin epäedulliset olosuhteet tai haastava yhteiskunnallinen tilanne voivat edistää nuorten oman talouden hoitoa nuorten aktiivisesti tavoitellessa oman tilanteen parantamista. Tämä vaatii kuitenkin paitsi taloudellisen osaamisen vahvistamista, niin myös laaja-alaista nuorten taloudellisen itsenäistymisen ja työelämään kiinnittymisen tukemista muutosten keskellä.

Viitteet

1 Tutkimuksessa taloudellista käyttäytymistä tutkittiin seuraavilta alueilta: ostopäätösten harkinta, laskujen ajallaan maksaminen, tulevaisuuden taloudelliset tavoitteet, budjetointi, säästäminen, finanssituotteen valinta ja sen tietolähde sekä varojen riittävyys menoihin.

Lähteet

Allen, Martin & Oliva, Juan Carlos (2001) Teaching Children about Money: Applications of Social Learning and Cognitive Learning Developmental Theories. *Journal of Family and Consumer Science* 93 (2), 26–29.

Anderson, C. Leigh & Nevitte, Neil (2006) Teach your Children Well: Values of Thrift and Saving. *Journal of Economic Psychology* 27 (2), 247–261.

Arnett, Jeffrey (2000) Emerging Adulthood. A Theory of Development from the Late Teens through the Twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.

Asiakastieto (2019) *Maksuhäiriötilastot.* https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastietogroup_paymentdefaultstatisticsh1-2019.pdf. (Viitattu 31.3.2020.)

Autio, Minna & Paju, Petri (toim.) (2005) *Kuluttava nuoruus.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 62; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 32; Sosiaali- ja ter-

veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes.

Bandura, Albert (2001) Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology* 52, 1–26.

Blossfeld, Hans-Peter & Klijzing, Erik & Mills, Melinda, & Kurz, Karin (2005). *Globalization, Uncertainty and Youth in Society.* London: Routledge.

Conger, Rand D. & Conger, Katherine T. & Martin, Martin J. (2010) Socioeconomic Status, Family Processes, and Individual Development. *Journal of Marriage and Family* 72 (3), 685–704.

Conger, Rand D. & Elder, Glen H., Jr. (toim.) (1994) *Families in Troubled Times: Adapting to Change in Rural America.* Hawthorne, NY: Aldine de Guyter.

Côté-Lussier, Carolyn & Barnett, Tracie A. & Kestens, Yan & T**ú**, Mai Thanh & Séguin, Louise (2015) The Role of the Residential Neighborhood in Linking Youths' Family Poverty Trajectory to Decreased Feelings of Safety at School. *Journal of Youth and Adolescence* 44 (6), 1194–1207.

Cunnien, Keith A. & MartinRogers, Nicole & Mortimer, Jeylan T. (2009) Adolescent Work Experience and Self-Efficacy. *International Journal of Sociology and Social Policy* 29 (3/4), 164–175.

Emmons, Williams R. & Noeth, Bryan. J. (2013) Economic Vulnerability and Financial Fragility. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review* 95 (5).

Grohmann, Antonia & Kouwenberg, Roy & Menkhoff, Lukas (2015) *Childhood Roots of Financial Literacy.* Discussion papers, 1504. DIW Berlin, German Institute for Economic Research.

Kallunki, Valdemar (2016) Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyys ja luottamus tulevaisuuden taloudelliseen pärjäämiseen. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 151–162.

Kalmi, Panu & Ruuskanen, Olli-Pekka (2016) Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2016, 6–21. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/kalmi_ruuskanen.pdf. (Viitattu 31.3.2020.)

Kauppinen, Timo & Angelin, Anna & Lorentzen, Thomas & Bäckman, Olof & Salonen, Tapio & Moisio, Pasi & Dahl, Espen (2014) Social Background and Life-Course Risks as Determinants of Social Assistance Receipt Among Young Adults in Sweden, Norway and Finland. *Journal of European Social Policy* 24 (3), 273–288.

Kilpeläinen, Päivi & Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) *Toiveet ja todellisuus. Nuorten asuminen 2014.* Suomen ympäristö 2/2015, Asuminen, 116. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2012) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 46, 153–167.

Kupari, Tiina (toim.) (2011) *Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010.* Helsinki: Suomen Ympäristö.

Lee, Jennifer C. & Mortimer, Jeylan T. (2009) Family Socialization, Economic Self-Efficacy, and the Attainment of Financial Independence in Early Adulthood. *Longitudinal and Life Course Studies* 1 (1), 45–62.

Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005) Irtiottoa ja riippuvuutta – Velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon välimaastossa. Teoksessa Minna Autio ja Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 62; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 32; Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes, 92–101.

Lehtonen, Emma (2017) *Lapsuudenkodin vaikutus talousosaamiseen aikuisena.* Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu. http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201703263715. (Viitattu 12.5.2020.)

Luhr, Sigrid (2018) How Social Class Shapes Adolescent Financial Socialization: Understanding Differences in the Transition to Adulthood. *Journal of Family and Economic Issues* 39, 457–473.

Lusardi, Annamaria & Hasler, Andrea & Yakoboski, Paul J. (2020) Building up Financial Literacy and Financial Resilience. *Mind & Society.* https://doi.org/10.1007/s11299-020-00246-0. (Viitattu 3.12.2020.)

Majamaa, Karoliina (2015) *Who Receive Parental Help? Parental Financial Support and Practical Help for Adult Children from the Perspectives of Givers and Receivers.* Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, 4. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152713. (Viitattu 12.5.2020.)

Mary, Aurelie (2012) *The Illusion of the Prolongation of Youth. Transition to Adulthood among Finnish and French Female University Students.* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 130. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8927-3. (Viitattu 12.5.2020.)

Mernitz, Sara E. & Dush, Claire Kamp (2016) Emotional Health across the Transition to First and Second Unions Among Emerging Adults. *Journal of Family Psychology* 30 (2), 233–244.

Moen, Phyllis (1980) Developing Family Indicators: Financial hardship, a Case in Point. *Journal of Family Issues* 1 (1), 5–30.

Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41, Opetusministeriö.

Myllyniemi, Sami (2016) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174.

Myllyniemi, Sami & Suurpää, Leena (2009) Nuoret aikuiset itsellisyyden ja riippuvuuden noidankehässä. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009, 2–4.

Nano Dorjana & Llukani Teuta (2015) Does Students' Financial Behavior Differ Based on their Family Income? *European Journal of Economic and Business Studies* 1 (1), 76–82.

OECD (2014) *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century.* Volume VI. Pariisi: OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en. (Viitattu 2.4.2020.)

OECD (2020) *PISA 2018 Results: Are Students Smart about Money?* Volume IV. Pariisi: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en. (Viitattu 14.5.2020.)

Oinonen, Eriikka (2013) Nuorten kotoa muuttamisen trendit Euroopassa. *Hyvinvointikatsaus* 4/2013, 28–32.

Oksanen, Atte & Aaltonen, Mikko & Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati (2017) Debt problems, home-leaving, and boomeranging: A register-based perspective on economic consequences of moving away from parental home. *International Journal of Consumer Studies* 41 (3), 340–352.

Paju, Petri (2017) *Best Childhood Money Can Buy. Child Poverty, Inequality and Living with Scarcity, the Finnish Case.* Lastensuojelun keskusliitto. https://www.lskl.fi/julkaisut/best-childhood-money-can-buy/. (Viitattu 12.5.2020.)

Pekkarinen, Elina (2016) Arjen- ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä – lastensuojelun näkökulma. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 163–179.

Peltola, Marja (2016) Sukupolvisuhteet, taloudellinen riippuvuus ja kuulumisen tunteet. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 227–233.

Peltola, Sari (2020) *Henkilökohtaista taloustaitojen opetusta tarvitaan myös ammattikorkeakouluihin.* Humanistinen ammattikorkeakoulu. https://www.humak.fi/blogit/henkilokohtaisten-taloustaitojen-opetusta-tarvitaan-myos-ammattikorkeakouluihin/. (Viitattu 31.3.2020.)

Peura-Kapanen, Liisa (2014) *Nuorten talousosaamisen edistäminen. Opas toimijoille.* Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Puttonen, Milla (2017) *Inflaatio vie ja korko tuo. Tutkimus opiskelijoiden talouden lukutaidosta Laurea-ammattikorkeakoulussa.* Opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu. http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701101257. (Viitattu 16.4.2020.)

Raijas, Anu (2012) Lapsuudenkodin vaikutus perheen taloudelliseen päätöksentekoon. *Hyvinvointikatsaus* 1/2012, 64–67.

Raijas, Anu (2016) Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 135–150.

Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna (2007) *Huolenpitoa ja jakamista – raha ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä.* Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 104/2007.

Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna (2008) Kulutuspäätökset perheissä: kuka päättää mistäkin? Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas & Adriaan Perrels & Jussi Simpura & Liisa Uusitalo (toim.) *Kulutuksen pitkä kaari. Niukkuudesta yksilöllisiin valintoihin.* Helsinki: Gaudeamus, 241–264.

Ranta, Mette (2015) *Pathways to Adulthood: Developmental Tasks, Financial Resources and Agency.* Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 527. https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/46161. (Viitattu 12.5.2020.)

Ranta, Mette & Punamäki, Raija-Leena & Tolvanen, Asko & Salmela-Aro, Katariina (2012) The Role of Financial Resources and Agency in Success and Satisfaction Regarding Developmental Tasks in Early Adulthood. Teoksessa Sampson E. Blair (toim.) *Economic Stress and the Family*. *Contemporary Perspectives in Family Research* 7. Bingley: Emerald, 187–233.

Ranta, Mette & Salmela-Aro, Katariina (2018) Subjec-

tive Financial Situation and Financial Capability of Young Adults in Finland. *International Journal of Behavioral Development* 42 (6), 525–534.

Ranta, Mette & Silinskas, Gintautas & Wilska, Terhi-Anna (2020) Young Adults' Personal Concerns During the COVID-19 Pandemic in Finland: An Issue for Social Concern. *International Journal of Sociology and Social Policy*, e-pub ahead of print.

Saari, Juhani (2015) *Toimeentuloa eri elämäntilanteissa. Helsingin yliopiston opiskelijoiden kokemuksia toimeentulon järjestämisestä opiskelijabarometrin aineistossa.* Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, Työpapereita 2/2015.

Salonen, Riitta (2005) Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia. Aikuisuutta etsimässä.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 66–99.

Shim, Soyeon & Barber, Bonnie L. & Card, Noel A. & Xiao, Jing Jian & Serido, Joyce (2010) Financial Socialization of First-Year College Students: The Roles of Parents, Work, and Education. *Journal of Youth and Adolescence* 39 (12), 1457–1470.

Sistonen, Laura (2017) *Tuhansien murheellisten lainojen maa. Nuorten velkaantumisen laajuus, siihen johtaneet syyt ja vanhempien taloudellisen avun laajuus*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017120455249. (Viitattu 12.5.2020.)

Suomen virallinen tilasto (2018a) *Tulonjakotilasto* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt//. (Viitattu 8.5.2020.)

Suomen virallinen tilasto (2018b) *Kotitalouksien kulutus* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/ktutk/2016/ktutk_2016_2018-03-13_tie_001_fi.html. (Viitattu 21.4.2020.)

Suomen virallinen tilasto (2020a) *Kuluttajien luottamus* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kbar/tau.html. (Viitattu 5.5.2020.)

Suomen virallinen tilasto (2020b) *Elinolotilasto* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/eot/tau.html. (Viitattu 5.5.2020.)

Suomen virallinen tilasto (2020c) *Perheet* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/perh/tau.html. (Viitattu 5.5.2020.)

Tippett, Neil & Wolke, Dieter (2014) Socioeconomic Status and Bullying: A Meta-Analysis. *American Journal of Public Health* 104, 48–59.

Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Erola, Jani (2017a) Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (5), 501–512.

Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Kauppinen, Timo & Erola, Jani (2017b) Intergenerational Accumulation of Social Disadvantages in Young Adulthood. *Research in Social Stratification and Mobility* 48, 42–52.

Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2006) Parents' Influence on Children's Future Orientations and Savings. *Journal of Economic Psychology* 27 (1), 140–164.

Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2013) Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. *Economics of Education Review* 33 (C), 19–30.

Wilska, Terhi-Anna (2001) Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 52–59.

Wilska, Terhi-Anna (2003) Nuorten kulutus ja taloudellinen asema 1966–2001. Teoksessa Veli-Matti Ritakallio & Pauli Forma & Juho Saari & Kaarina Nurmi (toim.*) Riskit, instituutiot ja tuotokset. Esseitä hyvinvointitutkimuksesta professori Olli Kankaan täyttäessä 50 vuotta.* Turku: Sosiaalipoliittinen yhdistys, julkaisuja Nr. 59. Turku Center for Welfare Research, julkaisuja Nr. 1, 229-250.

Wilska, Terhi-Anna (2008) Lasten materialistiset kulutusasenteet ja kuluttajaksi sosiaalistuminen. Teoksessa Anu Raijas & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Perhe kulutusyhteiskunnassa.* Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 33–50.

Wilska, Terhi-Anna & Nyrhinen, Jussi & Tuominen, Jesse & Gintautas, Šilinskas & Rantala, Eero (2020). *Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ylitalo Marko (2009) Nuorten kotitalouksien asema kulutuksessa. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009 - Nuoret. Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_003.html. (Viitattu 31.3.2020.)

Liite 1. Vastaajajoukon (N = 1 229) jakaumien frekvenssit ja prosenttiosuudet

Perhetason tekijät		
Perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluiässä		270 (22 %)
Vanhempien taloudellinen tuki		701 (57 %)
Yksilötason tekijät		
Sukupuoli	Nainen Mies	627 (51 %) 602 (49 %)
Ikä	Keskiarvo	24,5 vuotta
Koulutus	Ylioppilastutkinto Ammatillinen perustutkinto Ammattikorkeakoulututkinto Yliopistotutkinto Ei mitään mainituista	701 (57 %) 479 (39 %) 160 (13 %) 160 (13 %) 98 (8 %)
Kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluiässä		406 (33 %)
Lapsuudenkodista poismuuttamisikä	Keskiarvo	18,9 vuotta
Asumismuoto	Asuu yksin tai soluasunnossa/kämppiksen kanssa Avio- tai avoliitossa, lapseton Avio- tai avoliitossa, lapsia tai yksinhuoltaja	578 (47 %) 467 (38 %) 184 (15 %)
Pääasiallinen toiminta	Opiskelija Palkkatyössä tai yrittäjä Työtön Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai -kokeilussa Muu	479 (39 %) 553 (45 %) 111 (9 %) 37 (3 %) 12 (1 %) 37 (3 %)
Pääasiallinen tulonlähde	Säännöllinen palkkatyö, tilapäistyö, oma yritys, freelancer-tulot, pääomatulot Opintoraha tai sen asumislisä tai opintolaina Tulonsiirrot Muu	664 (54 %) 332 (27 %) 172 (14 %) 61 (5 %)
Arvio kotitalouden toimeentulosta	Varakas (1) Hyvin toimeentuleva (2) Keskituloinen (3) Heikosti toimeentuleva (4) Köyhä (5)	24 (2 %) 221 (18 %) 714 (58 %) 221 (18 %) 49 (4 %)